

KELLECI MEMET (1962)

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Genel Bakış

1940'lı yıllarda, Çankırı Cezaevi'nde hapis yatmış olan Tahir'in bu eseri, burada tanımış olduğu birçok şahsiyetin öz yaşam öyküsünden esinlenerek kaleme alınmıştır. Mahpus olduğu dönem boyunca Çankırı'nın yerlilerini yakından tanıma ve gözleme fırsatı yakalayarak Anadolu köylüsünün içinde bulunduğu sosyoekonomik durumun iç dinamiklerini anlama ve açıklama imkanı bulmuştur. Gerçekte var olan kişiliklerin yaşam öykülerinden ve tecrübelerinden yola çıkarak, içinde yaşamış olduğu toplumun dünyayı algılayış biçimini ve ona olan bakış açısını kurgusal bir anlatıda okurun gözleri önüne serer. "Kelleci Memet", tam olarak "Sağırdere" ve "Körduman" adlı eserlerin bir devamı niteliğinde olmasa da iki romanda geçen önemli karakterlere bu eserde de rastlanır. Fakat işlevsel olarak oynadıkları roller oldukça az ve edilgendir. Bu eserde başkarakter değişmiş olsa da anlatının, "Sağırdere" ve "Körduman"ın bir nevi devamı niteliğinde olduğu söylenebilir. Çankırı'nın Virankale köyünde doğmuş olan Kelleci Memet'in başına gelmiş olan entrik vakalar, dönemin birçok tarihsel olayı ve yazarın birçok konu üzerindeki düşünceleri üzerinde durularak okura aktarılır. Yanında rençberlik yaptığı Osman Ağa'nın üvey kızı Cemile'ye aşık olan ve onunla ilişki yaşayan Memet, kızın annesi olan Ümmühan'ın kurnazlıkları nedeniyle Osman Ağa'yı öldürüp hapse düşer. Eserdeki anlatı çoğunlukla cezaevi ortamında geçer ve orada bulunan kişiliklerin üzerinde durulur. İlk defa 1962 yılında, Remzi Kitabevi'nde basılmış olan eser üç ana bölümden oluşur. Bunlardan ilki dört, ikincisi iki ara bölümden ve son ana bölüm tek parçadan oluşur.

Kişiler

Kelleci Memet On altı yaşında olan erkek karakter, Çankırı'nın Virankale köyündendir. Hayli fakir bir ailede dünyaya gelmiş olan Memet, cezaevine düşmeden önce biçilmiş olan tarlalardaki buğday kellelerini topladığı için mahkumlar tarafından kendisine Kelleci lakabıyla hitap edilir. Yanında rençberlik yaptığı Osman Ağa'yı kasıtsız öldürdüğünü iddia etse de altı yıllık bir ceza olarak Çankırı Cezaevi'ne yerleştirilmiştir. Esere adını veren ve temel anlatının tamamen etrafında geliştiği anlatı kişisi eserin başkarakteridir.

Gazeteci Murat Tahir, anılarında ve verdiği röportajlarda Kelleci Memet'in gerçekliğe dayanan bir karakter olduğunu vurgulamıştır. Memet'le aynı cezaevinde bulunmuş olan Tahir'i temsil eden ve onun sözcülüğünü yapan anlatı kişisi, Gazeteci Murat'tır. Bir İstanbul beyefendisi karakterine sahip olan anlatı kişisi, önemli bir ismin yolsuzluk yaptığına dair haber yazınca altı aylığına hapse mahkum edilir. Duruşu ve bilgi birikimiyle diğer mahkumlardan saygı görür. Soruşturmacı ve gözlemci yönüyle olayları aydınlatır ve verilmek istenen iletileri okura sunar.

Cinci Nezir Akli dengesi yerinde olmayan genç bir kıza tecavüz etmesi nedeniyle Çankırı Cezaevi'ne atılmıştır. Eserin en kötücül karakteri olan C. Nezir, çeşitli entrikalar ve kurnazlıklarla insanları sürekli dolandırmaya çalışır. Muskacılık ve üfürükçülük yaparak insanları dini açıdan istismar eder, savunmasız bir şekilde eline geçirdiği kadınlara ve kızlara tecavüz eder, kumar oynar, afyon içer ve insanları dolandırarak onları maddi açıdan da istismar eder. Ellili yaşlarında olan karakter, hapisanede tenekeci dükkanına sahiptir, önemli günlerde fotoğraf çeker ve her derde göre muska yazar.

Hatip Hoca İş ortağını öldürdüğü gerekçesiyle idama mahkum edilmiş olan karakter, kararın değişmesi üzerine on beş yıl hapis cezası almıştır. Yaşı ve cinayet nedeniyle hapse girmiş olmasından dolayı mahkumlar ona hayli saygı duyar. İki dünya savaşı görmüş ve hayatında ciddi zorluklara katlanmış olan karakter insan sarrafıdır. İnsanların zayıflıklarını ve kötü yönlerini kolaylıkla tespit eder ve onları hep acizliklerinden vurur. Hapisanede en iyi geçindiği kişiler Murat ve Memet'tir.

Şeker Emin Hapishanenin meydancısı olan karakter, revirde daha rahat zaman geçirebilmek için koğuştta olup bitenleri gardiyanlara ispiyonlar. Çingeneliğiyle ön plana çıkarılmış olan Emin, ziyadesiyle kurnaz bir tiplleme olarak C. Nezir'in en önemli yardımcısıdır. Karısının onu başka bir erkekle aldatması üzerine eşini öldürmüş ve cezaevine girmiştir. Meydancılığı K. Memet'e kaptırmak istemeyen Ş. Emin, ona düşmandır.

Anlatıda önemli rol oynayan diğer karakter isimleri şunlardır; Ümmühan, Osman Ağa, Cemile, Yusuf, Terzi Bekir Usta, Rufat Ağa, Kuyruk Müdür, Başgardiyan Etem Efendi, Gardiyan Musa Efendi, Asiye Hala, Kulaksızın Mustafa, Topal İsmail vd.

Öykü

Gazeteci Murat ile Kelleci Memet'in Tanışması Çankırı Cezaevi'ne düşmüş olan Memet, ne yapacağını bilemez bir şekilde çaresizlikten kıvrınmaktadır. Onun bu durumundan şüphelenen Şeker Emin Murat'a, onun yakında kaçabileceğini söyler. Memet, aidiyet duygusu hissetmediği bu ortamdan epeyce rahatsızdır. Gazeteci Murat onun yanına gelerek derdini öğrenmeye çalışır. Onun, Virankale'nin yolunu gözlediğini gördüğünde Memet'e köyüyle ilgili sorular sorar. Memet Murat'a, köyünün tarihinden, ona karşı olan hislerinden ve köydeki yaşamdan bahseder. Murat, Memet'in yargı sürecinin ne durumda olduğuna yönelik bilgiler edinmeye çalışır. Memet başlangıçta on sekiz yıllık bir ceza almış olsa da on altı yaşında olduğu için bu ceza altı yıla düşürülmüştür. Memet kasıtlı olmayarak bir adam öldürdüğünü söyler. Genç çocuktaki saflığı ve samimiyeti gören Murat, ona Virankale köylüsüyle ilgili sorular sorar. Memet'in köylüsüyle ilgili en çok yakındığı konu onların eğitimsizliğidir. Bu konuda köylüsüne yönelik hayli yapıcı eleştiriler getirir. İkili arasında geçen diyaloglar, onları tanımamız ve neden cezaevine düştiklerini anlamamız konusunda önemlidir. Memet, yanında rençberlik yaptığı Osman Ağa'yı yanlışlıkla vurduğu, Murat ise önemli bir isimin yapmış olduğu yolsuzluğu haber yaptığı için hapse atılmıştır. İlk bölüm, özellikle Murat ve Memet arasında geçen uzun diyaloglardan oluşur. Köy hayatı, eğitim/cehalet, hurafeler, kurnazlık, siyaset, hapishane hayatının zorluğu, aldıkları cezalar gibi birçok konu üzerine konuşurlar.

Diğer Mahkumlarla Tanışma ve Koğuş Hayatı İkili arasında geçen diyaloglarda Cinci Nezir'in adı geçince konuşmaya Hatip Hoca da dahil olur. Parasını Cinci'ye kaptırmış olan Memet'le bir süre dalga geçer. Fakat Memet bu alaycı söylemleri anlamayacak kadar saftır. Gardiyanlar çarşıdan alınacakların listesini yapmak için koğuştta gelir. Koğuştaki mahkumların arasında geçen konuşmalardan, gardiyanların bu işten çıkar elde ettiği anlaşılır. Murat, tuvaletten gelen pis kokuyu engellemek için asit fenik ister. Gardiyan Tahir, Murat'a istemiş olduğu gazeteleri getirir. Çıkan habere göre, Almanlar Norveç'e girdikleri günden beridir Murat gazete okumamıştır.

II. Dünya Savaşı'ndaki Gelişmeler ve Yorumlar C. Nezir ve H. Hoca arasında savaşın gidişatıyla ilgili bir atışma olur. Hatip, Almanların aleyhine konuşurken Cinci, onları desteklemektedir. Almanların Allah için mücadele ettiklerini savunur. Karakterlerin dünyayla ilgili bilgileri oldukça azdır ve olan bilgiler de çoğunlukla yanlışır. Bu durum oldukça trajikomik diyalogların gerçekleşmesini neden olur. Almanların yakın zamanda kendi ülkelerine gelmesiyle hapisten kurtulacaklarını düşünürler. Kendi kerametlerini öven ve ne kadar ulvi niteliklere sahip olduğunu anlatan Cinci'ye Hatip, neden hapisten kurtulamadığını sorar. Cinci bu soruya hiçbir cevap veremediği için Hatip'e olan nefreti daha da artar. Daha sonra Cinci'nin hapse düşüş hikayesi üzerinde durulur. O, işlediği suçları kabul etmese de herkes onun yaptıklarının farkındadır. Din istismarı yaparak insanları maddi ve manevi olarak sömürmüş ve gencecik çocuklara tecavüz etmiştir. Hatip, onun üzerine çok fazla gidince Cinci, Hatip'in hapse atılış sebebini anlatır ve ona lanetler okur. Daha sonra yine savaş üzerine konuşulur. Şeker Emin'in kendine olan güveni tamamen cehaletinden kaynaklıdır. Şeker Emin'in hapse düşüş nedeni: "Hem oğlum, sen gül gibi körpe karını, bundan şu kadar yıl önce, sevindiremeyip hovardasıyla yakaladığın için vurmadin mi?".

Memet'in Diğerleri Tarafından Horlanması Mehmet uzun zamandır hapishanenin meydancısı olmayı istemektedir. Onun tavırlarından hoşlanmayan ve hırsızlık yaptığını düşünen Şeker Emin, görevi Hidayet'in almasını ister. Fakat bu niyetindeki asıl amacı, Hidayet'ten bu iş için komisyon alacak olmasıdır. Gardiyan Etem Mehmet'e, tuvaletteki kokuyu giderme görevini verir. Mehmet bu işi yapamayacağını söylese de, Recep ve diğerleri tarafından zorlanarak yapmak zorunda kalır. Memet, tuvaletin deliğini kapatmak için çalışırken mahkumlardan birinin yönlendirmesiyle deliği kapatmak için hapishane duvarını kazmaya başlar. Onu bu vaziyette gören gardiyan, Memet'i azarlamaya başlar. Mehmet diğerleri tarafından alay konusu olur. Hapishane ortamı oldukça sağlıksızdır. Mahkumlar

sürekli olarak hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalsa da doktor ve ilaç noksanlığı had safhadadır. Mahkumların çoğu kendilerini daha iyi hissetmek için esrara sarılır.

Memet ile Recep'in Güreşmesi

Memet, tuvaletteki deliği kapattıktan sonra Recep ve Hatip gibi karakterlerin alay konusu olur. Recep'in kendisine diklenmesi ve diğer mahkumların da onları galeyana getirmesiyle ikili güreşmeye başlar. Bütün koğuş heyecanla onları izlemektedir. Memet, kendisinden beklenilmeyen bir çeviklikle Recep'in sırtını yere getirir. O andan sonra Memet, diğer mahkumlar tarafından biraz daha fazla saygı görür.

Cinci Nezir'in İstismarcılığı

II. Bölümde Cinci'nin hastanede çalışan Bekir'i uygunsuz vaziyette nasıl yakalamış olduğunu anlatmasıyla başlar. Bekir sevdiği bir kız için, ona laf atmış olan bir pazarcıyı terzi makasıyla öldürmüştür. Göçmen Kızı'nın Bekir'i beklediğine dair iddialarını Cinci, kendi yapmış olduğu büyülere dayandırır. Yazmış olduğu muskalar sayesinde kız, Bekir'i beklemektedir. Hatip Hoca ona bulaşarak, güçlerini neden zenginlik ve özgürlük için kullanmadığını sorar. Cinci, parada ve mülkte gözü olmadığını iddia etse de bu söylemleri ciddiye alınmaz. O, Cumhurbaşkanı olmak istediğini söyler: "Aman ya... Cumhurbaşkanı aldım mı, harcanacağından çok para, istersen ayağına gelir. Öksürüp boğazını temizledi. Söyleyeceğini söylemek için sanki yıllardır fırsat bekliyormuş gibi davrandı. Yumruklarını dizlerine dayayarak iyice kasıldı -: Cumhurbaşkanlığı aldık mı, şimdiki Hatip Hoca, İsmet Paşa'nın tahtına kurulup dünyanın dümenine yapıştı mı, sıkıca! İyi... En önce ferman ederim: Bütün memur takımını Cumhuriyet alanlarına biriktirim". Onun görüşlerine göre ülkenin en büyük sorunu ırk sorunudur. Memleket, Müslüman Türk olmayan bütün kavimlerden temizlenmelidir. II. Dünya Savaşı'nda ortaya çıkmış olan faşist ırkçılık anlayışının sözcülüğünü yapar.

Memet'in Okumayı Öğrenmesi ve Savaşın Gidişatı

Mahkumlar Memet'in pehlivan olmasını istemiş olsalar da o, okumayı öğrenmek ve eğitmen olmak istediğini söylemiştir. Onun bu düşüncesine oldukça sevinen Murat, ona okumayı öğretmeye başlamıştır. Recep Murat'a, Memet'in odasına geldiğini haber verince Murat, diğerleriyle birlikte ders çalışmaya Memet'in yanına gider. Memet, Murat'ın çıplak kadın dergilerine bakarken yakalanır. Fakat oldukça çalışkan ve azimli olan Memet kısa sürede okumayı öğrenmiştir. Koğuştaki ona gazete okutmaya başlarlar ve okuduğu haberler diğerleri tarafından yorumlanır. II. Dünya Savaşı bütün şiddetiyle devam etmektedir. Almanlar Norveç'i çoktan ele geçirmiştir. Cinci eğer Cumhurbaşkanı olsaydı ülkeyi nasıl yöneteceğini anlatmaya başlar. Almanları destekleyen yerli halkın siyasi görüşü yazarın gözlemleriyle Cinci'nin ağzından sunulur.

Memet'in Babası Rufat Ağa'nın Ziyarete Gelişi

Ertesi sabah Memet'in Hatip'le giriştiği diyalogdan, babasının ziyarete geleceği anlaşılır. Babasının getirmiş olduğu öteberi diğerleri tarafından kontrol edilir. Kız kardeşinden bir mektup gelmiş ve mektubu Osman Ağa'nın oğlu Yusuf yazdırmıştır. Mektupta Memet'in, hapishanedeki durumu ve yargı süreci sorulur. Daha sonra Murat'la Memet arasında köylü ile şehirlinin arasındaki farkı ortaya koyan bir konuşma gerçekleşir. Memet, köylünün yaşam koşullarındaki çetinliği kendine has bir üslupla anlatır. Daha sonra Osman Ağa'ya nasıl kazayla öldürdüğünün hikayesini anlatır: "Tüfeğin kendi başına patladığını bildiğinden kızmadı. Tüfek durduğu yerde boşaldı çünkü... O gün, kömür odununu doğrayıp bitirdik... Ertesi gün yaş yapraklı toprağı katıp hazır edeceğiz de, sattığımız dalları üstüne çekeceğiz! Akşam bastı iyice. "Şu tüfeği ver de oğlum Kelleci, gidelim ağır ağır!" dedi rahmetli... Tuttum uzattım. Bildiğin çifte tüfeği... Meğer bir yere takılmış da, horoz kalkmış... Namludan tutup çekmesiyle patladı". Talihsiz bir şekilde cezaevine düşmüş olduğunu iddia etse de bunun kendisi için yararlı olduğunu düşünür. Zira köyde hapis yatmış kişiler saygı görmektedir. Memet, kız kardeşinden gelen erzakla yemek yapar ve babasına ikram eder. Murat'ın vermiş olduğu parayı da babasına verir. Rufat Ağa ikiliye seferberlik yıllarında yaşadıklarını anlatır. I. Dünya Savaşı'nda Basra'da İngilizlere karşı mücadele etmiş olan Rufat, bedevi şeyhlerinin ihaneti üzerine savaşın kaybedildiğini anlatır. Daha sonra Kutül Amare'ye gelen askerlerin, İngilizlerle havada ve karada vermiş olduğu mücadeleye değinir. Alman uçağı kullanan Sus Bey'in destansı kahramanlığını anlatır. Halil Paşa'nın Kutül Amare'yi nasıl geri aldığı üzerinde durulur. Osmanlı'nın Arap coğrafyasından geri çekiliş öyküsü Rufat Ağa tarafından gerçekçi bir üslupla anlatılır. Savaş sırasında yaşanan yokluk ve sefalet korkunç boyutlardadır. Memet'in babası, seferberlik yıllarında yaşadıklarını uzunca anlattıktan sonra oradan ayrılır.

Cinci Nezir'in Memet'e Karşı Tezgahladığı Oyun

Diğer ara bölümün başında, Cinci Nezir'den Memet'in cezasının onandığını ve altı yıla mahkum olduğunu öğreniriz. İkili araya bazı kişileri sokup Zonguldak'taki çalışma cezaevine gitmenin yolunu düşünürler. Nezir'in cezasının bitmesine az kalmıştır ve bundan dolayı o tenekeci dükkanını Memet'e bırakmayı düşünmektedir: "Gardiyan Musa, Tosyalı'nın dükkan alacağını duymamıştı, ama Cinci'nin göz işmarıyla kendisine bu

işten beş on para çıkacağını anlamıştı. Sımsıkı kapalı yakasının yardımıyla sıksa gerdanını şişirmeye çalıştı: - Oldu mu ya, şimdiciik?... Elin garibi kaç zamandır kanlılar gibi yalvarmakta... Senin haberin yok, köyüne kağıt yazdı da, koca tosunu ölü pahasına sattırıp parayı güç ile denkleştirdi. Söz verdik! Çankırılılığımıza ayıp bir yandan, bizim gardıyanlığımıza ayıp bir yandan... Cinci Nezir, kibrit çöpüyle kulağının içini kaşıyarak Kelleci Memet'in suratını gözetliyordu. Oğlanın doluya koyup aldırmadığı, boşa koyup dolduramadığı belliydi". Cinci Nezir, tenekecilik takımlarını Memet'e satmak için beş lira ister. Memet ona güvenmediği için bu teklife temkinli yaklaşır. Memet, cezaevi müdürünün bu anlaşmaya şahit olmasını ister: "Müdür Bey, parmaklarını masada tıkırdatmaya başlamıştı. Cinci'nin ne rezil olduğunu biliyordu. Bu işin içinde yüzde yüz bir oyun vardı. Şeker Emin bu sabah gelmiş, Cinci Nezir'in kumarda dört lira yutulduğunu, borçlandığı iki lirayı bugün vermek zorunda olduğunu söylemişti". İkili aralarında anlaşılardan sonra Memet dükkana gider. Dükkandaki bütün aletler yerli yerindedir. Memet'in şüpheleri ilk görünüşte boşa çıkmıştır. Ertesi gün Memet, Cinci'den işi öğrenmeye başlar. Cinci, Memet'ten aldığı paraları kumarda kaybettiği için hayli sinirlidir. O gün hapisanede çeşitli meslekleri icra eden diğer mahkumların da morali bozuktur. Hatip Hoca ve Cinci Nezir arasında geçen diyalogdan Almanların Fransa'yı işgal ettiği anlaşılır. Mahkumlar arasında geçen diyalogda, hapisanede iş hayatının nasıl yürüdüğü, mahkumlar arasındaki çıkarıcı ilişkiler ve birbirlerinin arkasından çevirdikleri oyunlar üzerinde durulur. Almanların zaferi nedeniyle mahkumlar, savaşa girebileceğini düşünerek ellerindeki malları hükümet el koymadan elden çıkarmayı planlarlar. Mehmet, dükkandaki demirleri satmaya götüren Cinci'den şüphelenir. Satılan demirlerden elde edeceği parayla kumar oynayacağını düşünerek irkilir. Cinci Nezir demirleri sattıktan sonra Memet'in dükkandaki eşyalarını çaldığını söyleyerek ortalığı ayağa kaldırır. Halbuki Memet Cinci'den dükkanı beş liraya satın almıştı. Gardıyanlarla anlaşmış olan Cinci, Memet'i kandırmıştır. Cinci çevresindeki herkesi Memet'e karşı galeyana getirir ve mahkumlar onun başka bir şey çalıp çalmadığını anlamak için eşyalarını ararlar. Memet'in eşyaları arasında çalıntı olan herhangi bir şey bulunamayınca Cinci'nin düzenbazlığı anlaşılır. Bekir Usta, gerçekte olup biteni herkesin önünde anlatır. Ortalık yatıştırdığında Murat, yatağına gidip resim yapmaya devam eder. Memet yanına geldiğinde aralarında konuşmaya başlarlar. Memet sayesinde Murat'ın kaybolduğunu sandığı pullar bulunur. Halbuki Murat onları Memet'in çaldığından şüphelenmiştir.

Memet'in Meydancı Olması

Diğer bölümde Memet, reviri temizlerken görülür. Murat'la giriştikleri diyaloglardan Memet'in yeni meydancı olduğu anlaşılır. Etrafı kontrol etmeye gelen müdür beyle Murat konuşmaya başlar. Verem hastalığına yakalanmış olan Ali'nin durumundan bahsedilir. Uzun süredir gerekli tedaviyi görememiş olmasından dolayı diğer mahkumlara hastalığını bulaştırmasından endişe edilir: "Bu Çoban Ali ilk geldiği zaman bu kapıdan sığmıyormuş... Bunun kadar kalıplı kıyafetli adam az olurmuş... Köyde ne yaparmış bilir misiniz? Adam beli kalınlığındaki ağaçları, ırgalaya ırgalaya kökünden söker çıkarırmış... Çobanlığa alışan bir insan, rençberliğe pek dayanmıyor. Yaylaların temiz havasına alışık bir adam, bataklıkta, altı üstü bir kulübede, sekiz ay kışı hayvanlarla bir arada geçirebilir mi? Hele bunun gibi cimri olursa... Yemez içmez... Dervişliğe sapması, cimriliğine uygun düşmesinden... Köylüleri söylüyor, bu Çoban Ali, son zamanlarda, yılın dokuz ayı oruçluymuş... Deli bu herif... Kadına düşkünlüğü gibi, durduğu yerde komşusunu öldürmesi de akıllı işi değil! Bana kalırsa, bu böylece geçer gider!". Daha sonra Hatip Hoca da aralarına dahil olur. Memet'in çalışkanlığını övdükten sonra onun iyi bir çalışma cezaevine gönderileceğine dair mübalağa ederler. Hatip Murat'a, hapisaneye nasıl düştüğünü, aldığı cezayı ve cezaevinde neler yaşadığını anlatır: "Beş yıl, sekiz ay, on dört gün... Bunun altı ay on dört günü Yargıtay onaylamasından sonradır. "Yargıtay onaylamasından sonra" ne demek, bir hesapla! Her gece yatağına, "Yarın asılacağım," diye giriyorsun. Geçenlerde Cinci Nezir ne dedi? "Bu Hatip Hoca, yatağına sırıtarak girerdi geceleri," dedi. Sırıtarak yatağına, ama nasıl yatağına? Her gece o gösteriş sırtması ne demektir, sen bana soracaksın! Hiç unutmam, böyle bir haziran günü, Ağırceza reisi: "Hatip Hoca, kanun seni idam ediyor," dedi, kalemimi masaya vurup kırdı. Ben, o güne kadar, kendimi asılmaya alıştırdım sanırdım. Meğer şuncacık alışmamışım! Adam kendi ölümüne bilerek alışamaz çünkü... Reisin kırmızı cüppesi kızdırılmış demir oldu, gövdeme yapıştı. Boğazıma kızgın bir şey tıkanı. Başımın içine bir duman çöktü beyim, san kükürt dumanı gibi... "Asılacaksın," dediler mi, ayakların yerden kesiliyor, bu dünyadan öte dünyaya geçiyorsun. O zamandan beri bana, bura dünyasının boğuşmaları şaka gelir beyim, bu İkinci Dünya Savaşı bile hep şaka gelir". Daha sonra Memet, köyündeki gelenekleri ve yaşamı anlatmaya başlar. Murat ona bu konuda sorular sorar. Daha sonra Cinci ile Bekir arasında köylülerin inandığı hurafeler ve batıl inançlarla ilgili uzun bir diyalog geçer. Ardından konu, İttihatçılar ile Abdülhamit arasındaki çekişmeye gelir: "- Cöntürklerle neyi alıp veremiyor? - Murat Bey bilir. Cöntürkler İstanbul'u basmalarıyla, ilk iş, Yıldız Sarayı'nın hazine odasına seğirtiyorlar. Deminden beri gülümseyerek dinleyen Hatip Hoca söze karıştı: - Sakın: "Önce şu altınları bölüşelim de, sonu kolay," mı demişler, Cinci Ağa? - Yanılıyorsun Hatip Hoca... Seğirtiyorlar ki, Abdülhamit efendimizin akıl

kitabını ele geçireler... - Anlayamadım. - Sen nerden bileceksin! Abdülhamit efendimiz tam otuz iki yıl, bu Osmanlı ülkesini belaya uğratmadan, neyle çektirdi çevirdi bakalım? Akıl kitabının gücüyle çektirdi.- Ne dil üstüne bu kitap? - Aslı Arapça 'da, sonradan Türkçeye aktarılmış... Fukara Abdülhamit efendimiz, Türkçe olmayınca akıl kitabından nasıl faydalanacak?... Kitabı Cöntürkler ele geçiriyorlar, ama anahtarını çıkaramıyorlar...". Cinci Nezir, tarihsel vakaları ve güncel olayları din soslu yalanlarla anlatır. İttihatçılar, Atatürk, İsmet İnönü ve Almanlar arasındaki sözde ilişkiler tamamen deli saçmasıdır.

Cezaevindeki Zafer Bayramı 1940 yılının 30 Ağustos gününde Zafer Bayramı kutlanmaktadır. Mahkumların ziyaretçileri cezaevine akın etmektedir. Ziyaretçilerin yanında çalgıcılar da cezaevindeki yerlerini alır. Hatip Hoca ile Apta Ağa arasında geçen diyalogda, köylü kadınları ile erkeklerinin ilişkileri üzerine konuşulur. Erkeklerin kadınlara olan bakış açısı oldukça şehvetane ve ayrımcıdır. Evlilikler genellikle çıkar ilişkisi üzerine kuruludur. Memet'in ailesi de o gün onu ziyarete gelecektir. Murat'la birlikte hazırlık yapmaktadırlar. Kulaksızın Mustafa'dan aldığı tepsiyle ailesine ikram yapmayı planlamaktadır. Babası Asiye Hala'yla birlikte gelir. Gelen ziyaretçiler Memet'in dava süreciyle ilgili gelişmeleri sorsa da, Yargıtay'dan gelecek olan kağıtlar henüz eline geçmemiştir. Grup, fotoğraf çektirmek için hazırlanır: "(...) Kelleci oğlum, şapka biraz yukarı kalksın ki, gözlerin fark edilsin!... Tamam!... Şuraya bakacaksın!.. "Bakacaksın," dedim eşek oğlum, çıkasınca gözlerini öküz gibi, " Belert," demedim. Nah şuraya bakacaksın!... - Makinenin sol üst köşesini gösteriyordu:- Tamam!... Gövdeni gevşet!..." "Gevşet," dedim rezil, bunun ucunda ölüm mü var? "Bir iki üç," dedim mi, soluklanmayacaksınız! Bu ne tespihi oğlum, büsbütün ağa tespihi!...". Rufat Ağa, Memet'in Osman Ağa'yı vurmasıyla ilgili köyde dolanan dedikoduları anlatır. Oğlunun oyuna getirilmiş olmasından kuşkuludur. Memet, Ümmühan'ın Cemile'yi Yusuf'la evlendirdiğini mahkumlardan öğrenir. Ümmühan, sözde Memet'in cezasının onaylandığını duyduğu için bu kararı almıştır. Memet aldığı bu haberdan dolayı, üzerindeki kıyafetleri değiştirir ve fotoğraf çektirmekten vazgeçer. Asiye'yi ve babasını üzüntülü bir şekilde yolcu eder.

Kelleci Memet'in İtirafı İkinci ana bölümde Memet, Yusuf ile Cemile'nin neden evlenmemesi gerektiğini Murat'a anlatmaya başlar. Söyleyeceği şeyleri daha önce kimseyle paylaşmamıştır. Burada geri dönüş tekniğiyle anlatılan olayın yaşandığı zamana gidilir. Memet'le Yusuf, II. Dünya Savaşı nedeniyle askere alınacaklarını düşünürler ve aralarında bu konu üzerine konuşurlar. Memet, askere gitmek istemeyen Yusuf'un bir kadınla birlikte olduğundan şüphelenir. Memet, Yusuf'un analığı olan Cemile'yi sevmektedir ve iki sevgili gizlice görüşmektedirler. Memet bir süre onun ağızını aradıktan sonra durumu anlar. İlk önce onun gizlice Cemile'yle görüştüğünden şüphelenir. Memet bu duruma oldukça sinirlenir. Zira kendisi de Cemile'yi sevmektedir ve onunla görüşmektedir: "Bu kahpe bizim on pankonota yakın paramızı harcadı. Okşalaya okşalaya zor güç adama alıştırdık. Biz elimizi uçkuruna sürmezken, kaymağını sakın Yusuf'a mı yedirmekte?..". Fakat Memet Cemile'yle görüştüğünden sonra gerçekleri öğrenir. Yusuf, babası Osman Ağa'nın eşiyile birlikte Osman Ağa onları uygunsuz bir vaziyette yakalamış olsa da Ümmühan, uydurduğu yalanlarla kendisini kurtarmayı başarır. Yusuf ile Ümmühan tarafından Osman Ağa'nın arkasından haince entrikalar çevrilir. Ümmühan, Cemile'nin Memet'le görüştüğünü, Cemile de annesinin Yusuf'la görüştüğünü bilmektedir. Cemile, ikilinin ilişkisiyle ilgili kimseye bir şey anlatmadığı sürece Ümmühan, onların ilişkisini destekleyecektir. Memet bu duruma çok sevinir ve Cemile'yle sevişmeye başlarlar.

Memet'in Ümmühan Tarafından Kandırılması Bu olaylardan sonra Memet, bir süre ağır işlerde çalışır. Yorgunluktan dolayı akşam vakitlerinde hiçbir şey yapamayacak hale gelir. Osman Ağa bir süredir kimseyle konuşmaz ve herkese karşı oldukça huysuzdur. Memet onun bu halinin nedenini merak eder. Osman Ağa, ev ahalisinin her adımını izlemeye ve kontrol etmeye başladığından dolayı Memet ile Cemile görüşemez olur. Osman Ağa'nın kömür işini bırakacağını öğrendiğinde Memet, işsiz kalmaktan korkar. Bir süre sonra Ümmühan'la konuşan Memet, Osman Ağa'daki değişikliğin sebeplerini ondan dinler. Ümmühan'a göre Deli Göçmen, ikiliyi gece vaktinde birlikte olurken dikizlemiş ve bu durumu Osman Ağa'ya anlatmıştır: "Sana o sıra öyle gelir. Deli Göçmen kuytuca sinmiş de, bostanı kollarmış. Su dökmeye filan gidersen karpuz aşıracak... "Yalan mundar Osman Ağa, niyetim buydu!" demiş, "Baktım ki senin Cemile orospusu önde. Kelleci rezili arkada, gidip yatır kovuğuna girdiler," demiş, "bunu gözlemek karpuzdan daha tatlı dedim, seğirttim," demiş... Avanak koyun gibi art arda, Deli Göçmen'in tuzağına girmişsiniz! Tüh sana... Benim kızımda şuncacık akıl yoktur ya, senin avanaklığına ne demeli?..". Fakat Ümmühan'la Memet'in uzun zamandır asıl anlayamadıkları şey, Osman Ağa'nın Cemile'yi istiyor olmasıdır. Ümmühan bu durumu anladığını söyler. Ümmühan'ın söylediklerine göre Osman Ağa, Cemile'yi gizlice taciz ediyordur. Uzun zamandır Cemile'de gözü olan Osman Ağa, kızın Yusuf'la görüştüğünden şüphe ederek oğlunun Ümmühan'la birlikte olduğu

dedikodusunu çıkaracaktır. Osman Ağa, yeğeni olan Kötü Süleyman'la iş ortaklığı yapıp Cemile'yi onunla evlendirmeye niyetlidir. Osman Ağa, oğlu Yusuf'u bir süredir aşağılayıp zorlamaktadır. Bu durumu gururuna yediremeyen Yusuf, babasını öldürmeyi düşünür. Ümmühan, Deli Göçmen'e yakalanmalarından dolayı Memet'i suçlayınca Memet'in aklına bir fikir gelir. Deli Göçmen zamanında kasıtlı olmadan adam öldürmüştür. Bunu hatırlayan Memet, Osman Ağa'yı öldürüp cinayete kaza süsü vermeyi düşünür. Sonraki bölümde Osman Ağa ile Memet odun kesmektedir. Osman Ağa Memet'e kızar ve onu ırz düşmanlığıyla suçlar. Fakat Osman Ağa'nın Memet'i suçlama nedenleri Ümmühan'ın anlattıklarından farklıdır. Osman Ağa Ümmühan'ın, Memet ile Cemile'yi birlikte olurken yakaladığını söyler. Deli Göçmen'in bahsi hiç geçmez. Memet, Osman Ağa'nın bir oyun planlamış olup yalan söylediğini düşünür. Kızgınlığı geçmiş olan Osman Ağa, Memet'ten eşyalarını isterken çiftelisi atış alır. Osman Ağa kısa sürede hayatını kaybeder. Bu olayları Murat'a anlatan Memet, hala masum olduğunu iddia etmektedir.

Memet'in İntikam Almak İçin Cezaevinden Firar Etmesi Üçüncü ve son ana bölümde, Memet hapisten kaçmıştır. Başgardıyan Pelvan Etem hava kararmadan önce Memet'in yakalanabilmesi için düşündüğü planı jandarma Rıza Onbaşı'ya anlatmak amacıyla telefonda onu arar. Fakat uzun süre ona ulaşamaz. Şeker Emin Başgardıyan'a yardım ederken, Cinci Nezir Memet tarafından çalınan terzi makasından dolayı suç ortağı olarak muamele göreceğinden şüphelenerek tedirgin olur. Memet'in izini süren jandarmalar onun köye doğru gittiğini anlarlar. Murat sohbet ettiği Hatip Hoca'ya Memet'in intikam almak için firar ettiğini söyler. Murat'ın söylediklerine göre Kelleci Memet'in akıbeti meçhuldür. Ona göre cezaevleri nice Kelleci Memetlerle doludur.

Temalar

Siyasal

Savaş 1940'lı yıllarda geçen anlatıda II. Dünya Savaşı bütün şiddetiyle devam etmektedir. Almanlar Norveç'i tamamen ele geçirip Baltık Denizi'ne ulaştıktan sonra on beş gün gibi oldukça kısa bir sürede Fransa'yı da işgal eder. Bu gelişmeler iki kutuplu dünya arasında kalmış olan Türkiye'yi de hayli etkiler. Ekonomik kriz, siyasi istikrarsızlık ve toplumsal bunalım memleketin her yanında boy gösterir. Devletin seferberlik ilan ederek halkın mallarına karşılıksız bir şekilde el koyacağı düşüncesi karaborsacılığı ve stokçuluğu artırır. Dünyadaki Faşist ideolojinin yükselişle birlikte Türkiye'de de Türkçü ve Turancı ülkeler yeniden güç kazanır. Anlatıda bu ideolojilerin savunuculuğunu yapan en önemli karakterler Cinci Nezir ve Abdurrahman Emmi'nin hukuk okuyan oğludur.

İrkçilik II. Dünya Savaşı'nda Almanların göstermiş olduğu başarı nedeniyle Türkiye'de de Faşist ideolojiler yeniden güç kazanır. Cinci Nezir gibi Alman destekçisi olan karakterler ülkenin bütün gayrimüslimlerden ve Türk olmayan insanlardan temizlenmesi gerektiğini savunur. Almanların üstün ırk oluşturma politikasını birebir taklit ederek Türk ırkının özüne dönmesi hayal edilir: "- Bakalım kimin anası Çerkes, babası Arnavut... Bakalım, kanına Arap karışmışımız ne kadar?... Bakalım, Lazımız, Kürdümüz kaçta kaç?... - Benim aklım karıştı!.. Bunlar Müslüman değil mi? - Müslüman olmakla... Bunlar da ayıklanacak... ayıklanacak ama ferah ol, bunlar gâvur defterine yazılmayacak... Yedi göbek Türk oğlu Türklerden artakalan işleri bunlara vereceğiz!.. Kanı katıksızların beğenmediği işleri... Aylığı, kazancı biraz kıtça işler... Çünkü bundan böyle, Osmanlı ülkesinde Türk oğlu Türkler yaşayacak ebedi... Tuzsuz yağı bala katıp biraz da biz yiyeceğiz..."

İşlevsizlik Bütün dünya devletlerinin birbirleriyle çetin bir savaşa tutuşmuş olması ülkedeki bütün kurumları neredeyse tamamen işlevsiz hale getirir. Ülkenin büyük bir bölümü köylerden oluşuyor olmasına rağmen bu bölgelerde okul yok denecek kadar azdır. Sağlık hizmetlerinin noksanlığı ve ilaç tedarik etmekteki yetersizlik, coğrafya halkının çeşitli hastalıklara sürüklenmesine sebep olur. Devlet en basit görevlerini bile yerine getiremez duruma gelmiştir ve bu durum alt kademelerde çeşitli yozlaşmalar yaşanmasına neden olmuştur. Bir piyango bileti alan Kelleci Memet, parayı kazanması halinde köyüne yaptıracağı şeyleri anlattığında devletin ne kadar işlevsiz bir konumda olduğu gözler önüne serilir.

Toplumsal

Cehalet Kendisinde en büyük eksiklik olarak okumamış olmayı gören K. Memet, bu durumdan sürekli yakınıyor. Virankale'de herhangi bir okul yoktur ve köylüler okuyabilmek için Camili'ye gitmektedirler. Mahkumlar, okudukları en basit şeyleri bile anlayamayacak kadar dünya bilgisinden

mahrumdurlar. Müspet bilgiden tamamen uzak kalmış olan köylü halkının bütün hayatını; hurafeler, batıl inançlar ve dogmatik gelenekler çevreler. Köylü halkının yaşamış olduğu bütün sorunların temel kaynağı bilgisizliktir: "Bizim köylümüzde akıllı laf neden çoktur da hiç akıl yoktur beyim? Aklımız laf olur çıkar da ondan..."

İstismar İstismar kavramı anlatı boyunca karşımıza birçok şekilde çıkar. Bunlardan ilki din istismarıdır. Köylüler akıllarının ermediği her olayı ve olguyu hurafelerle açıklamaya çalışırlar. Bu durum din istismarcılarına uygun bir zemin hazırlar ve bunu fırsata çevirirler. Cinci gibi muskacılar ve üfürükçüler insanların derdine göre uydurma muskalar yazar, büyüler yapar ve dualar okur. Yalan söylemekte oldukça ustalaşmış olan Cinci Nezir, sıkıştığı her anda din soslu yalanlar uydurarak paçasını kurtarır. Bir diğer istismar türü kadına yönelik olandır. Virankale gibi katı gelenekleri olan mikro bölgelerde kadın, alınıp satılan bir mal olarak görülür. Çoğu karakter kadınlara istediği her şeyi yapmayı kendisine bir hak olarak görür. Bunlar haricinde emek ve iyi niyet istismarı da, eser boyunca karşımıza çıkan temalardan bazılarıdır.

Ahlaki Yozlaşma Virankale gibi köylerde yaşam, insanlar için oldukça zordur. Her açıdan istismar edilmiş olan insanlar birbirlerine güvenmezler. Toplumda oluşan güvensizlik ortamı insanları şüpheli ve düzenbaz karakterler haline getirir. Hapishane ortamının da köy hayatından pek farkı yoktur. Çoğu karakter arasındaki arkadaşlık ilişkileri çıkar üzerine kuruludur. Karakterler kendi çıkarları için her türlü düzenbazlığı yapabilecek bilince sahiptirler. Hapishanede bulunan mahkumların büyük çoğunluğu uğradıkları ihanetler ya da yaptıkları düzenbazlıklar nedeniyle cezalandırılmışlardır.

Şehirli/Köylü Kelleci Memet ile Gazeteci Murat arasında geçen diyaloglarda üzerinde en çok durulan konulardan biri, köylü ile şehirli arasındaki fırsat eşitsizliğidir. Herhangi bir sosyal hakka sahip olmayan köylüler çok zor şartlar altında çalışır ve ağalar tarafından emekleri sömürülür. Yaşadıkları beldede okul olmaması kendilerini geliştirmeye ve vizyon edinmeye imkan bulamamalarına neden olur. Şehirlielerin ellerindeki imkanlar köylülere göre oldukça iyidir. Köylülerin büyük bir çoğunluğu çoğu zaman yiyecek bir şeyler bulmakta bile zorlanırlar: "Siz İstanbul'da bulgur aşısı yemezsiniz öyle ya?.. Bulgur aşısını köylü milleti yer!"

Ayrımcılık Anlatı boyunca karşımıza çıkan kadın karakterlerin rolleri, Ümmühan'ın haricinde, oldukça edildir. Anlatının bir erkek cezaevinde geçiyor olması da bunun başlıca sebeplerinden biri olabilir. Fakat bunun haricinde anlatıda yer alan köylü erkek karakterlerin kadınlara olan bakış açısı oldukça kötücüdür. Köylü erkekler için kadınlar, alınıp satılabilen bir meta ya da mülkten farksızdır. Kadınlar genel olarak akılsız ve açgözlü bir cins olarak anlatılır. Kadının toplumdaki rolü oldukça gelenekçi normlarla katı bir şekilde çizilmiştir. Kadının hayattaki en kutsal görevi erkeğini memnun etmektir ve bunun haricinde başka hiçbir işe bulaşmamalıdır. Kadınlar erkeklerin gözünde çoğunlukla bir cinsel tatmin nesnesidir: "Bu senin Cinci, mahkemeye gidip karşısında karı yargıcı görünce, 'Oh kurtuldum,' diye sevinmiş, beyim... Geldi ki, şıkır şıkır oynuyor. 'Nedir?' dedik. 'İşim karı yargıca düştü. Beni çıktı sayın,' dedi. 'Nereden bildin?' dedik, 'Karılığın bildim. Karı kısmının saçları uzun, akıllı kısa olur,' dedi. 'Peki, sana ne sordu, karı yargıcı?' dedik. 'Hiç... Boş laf... Aklı ermediği şundan belli ki... Geçmişimizi sordu,' dedi" .

Yokluk Anlatıdaki köylü ve mahkum karakterlerin en çok yakındığı konulardan biri yokluktur. Karakterlerin elde edebilecekleri en basit bir nesne için yapamayacağı düzenbazlık yoktur. Devlet tarafından unutulmuşluk ve ağalar tarafından sömürülmüş olmak, köylülerin yaşamış olduğu yokluğun en temel sebepleridir. Savaş ortamının getirmiş olduğu ekonomik krizin etkileri de açık bir şekilde gözler önüne serilir. Siyasi belirsizlik ve üretim eksikliği halkı karaborsacılığa ve stokçuluğa yönlendirir. Cezaevindeki mahkumlar içinse yokluğun şiddeti, dışarda olanlara göre çok daha fazladır.

Psikolojik

Bunalım İnsan hayatındaki keskin değişimler anomaliye yol açar. Cezaevine düşmüş olan karakterlerin gelecekte umudu kesmesi ve oldukça zor şartlar altında yaşamaya mahkum edilmeleri onların bunalımlı bir ruh haline girmelerine neden olur. Dört duvar arasında sıkışmış olan karakterlerin hayata tutunmalarını sağlayan en önemli araçlardan biri hayal kurmaktır. Hapishanede neredeyse bütün karakterlerde en sık görülen durumlardan biri de onların sürekli hayal kurmalarıdır. Bunun haricinde savaşın ortaya çıkarmış olduğu güvensiz ve istikrarsız atmosfer de insanları endişelendirir ve gelecekte kaygı duymalarına sebep olur.

Ezilmişlik Birçok açıdan istismar edilmiş olan karakterlerin neredeyse hepsi uğradıkları bir ihanet sonucunda hapse düşmüştür. Tamamen çıkara dayalı insani ilişkiler insanların birbirlerine güvenmemelerine sebep olur. Hapishane ortamında insanların saygı görebilmeleri hatta hayatta kalabilmeleri için başkalarına üstünlük kurmaları gerekmektedir. Aksi takdirde güçlüler tarafından zayıf olan her bakımdan istismar edilir. Kelleci Memet de hapishanedeki ilk dönemlerinde diğer mahkumlar tarafından hor görülür. Fakat güç ve beceri olarak kendisini kanıtladıktan sonra nispeten saygı görmeye başlar. Yıllarca yapılmış olan kanlı savaşlar ve fırsat eşitsizliği nedeniyle de insanlar ezilmiş ve güvensiz bir ortamın oluşmasına zemin hazırlanmıştır.

Kurnazlık Cinci Nezir ve Şeker Emin gibi karakterler, kendi çıkarları için en yakınındaki dostlarını bile ihanet etmekten çekinmezler. Cinci Nezir, kendi çıkarı için insanları maddi ve manevi açıdan istismar eder. Çeşitli kurnazlıklarla insanları kandırmaya çalışır ve çoğunlukla da başarılı olur. Şeker Emin ise revire gitmek için koğuştta olup biten olayları gardiyanlara ispiyonlar. Herhangi bir olay olmadığında da kendi çıkarı için insanlara iftira atmaktan çekinmez. Kelleci Memet de masum bir adam olan Osman Ağa'yı Ümmühan'ın entrikaları nedeniyle öldürmüştür. Fakat hapishanedeki mahkumlara bunu kasten yapmadığını sürekli olarak telkin eder.

Şiddet Çankırı Cezaevi'ne girmiş olan mahkumların neredeyse tamamı başkalarına uyguladıkları şiddet nedeniyle ceza almıştır. Toplumun yaşamış olduğu ahlaki çöküntü ve bireylerin yaşamış olduğu travmaların kendisini göstermesi genellikle şiddet aracılığıyla olur. Hapishane ortamında en çok şiddeti uygulamış olan karakter diğerleri tarafından en fazla saygıyı görür. Köy hayatında da hapis yatmış olan bireylere saygı duyulur. İnsanların birbirleriyle iletişim kurmak için en sık kullandıkları araç genellikle şiddettir. Karakterlerin birbirlerine üstünlük kurması için en sık kullandıkları enstrümandır.

Korku Patlak vermiş olan II. Dünya Savaşı, hapishanedeki güvensiz ortam, çıkarıcı ilişkiler, düzenlenen düzenbazlıklar, gelecek endişesi, can kaygısı, ekonomik istikrarsızlık ve unutulmuşluk anlatıdaki karakterleri korkuya sürükleyen yegane nedenlerden bazılarıdır. Birçok açıdan içine düşmüş oldukları esenliksiz ortam, karakterin korku duymasına neden olur. Fakat hapishane ortamında bir bireyin korkusunu belli etmesi güçsüzlük olarak görüldüğü için hiç kimse bunu belli etmemeye çalışır. Anlatı boyunca bu durumu en iyi açıklayan karakter Hatip Hoca'dır: "(...) Her gece yatağına, "Yarın asılacağım," diye giriyorsun. Geçenlerde Cinci Nezir ne dedi? "Bu Hatip Hoca, yatağa sırtarak girerdi geceleri," dedi. Sırtarak yatarız, ama nasıl yatarız? Her gece o gösteriş sırtması ne demektir, sen bana soracaksın! Hiç unutmam, böyle bir haziran günü, Ağırceza reisi: "Hatip Hoca, kanun seni idam ediyor," dedi, kalemimi masaya vurup kırdı. Ben, o güne kadar, kendimi asılmaya alıştırdım sanırdım. Meğer şuncacık alışamamışım! Adam kendi ölümüne bilerek alışamaz çünkü... Reisin kırmızı cüppesi kızdırılmış demir oldu, gövdeme yapıştı. Boğazıma kızgın bir şey tıkanı".

İntikam Cezaevine düşmüş olan mahkumların çoğu, en yakınındaki insanların ihaneti üzerine ceza almıştır. En güvendikleri insanların entrikaları ve yalanları nedeniyle hayatları mahvolmuş olan karakterlerin geri kalan hayatlarındaki en büyük emelleri hainlerden intikam almaktır. Kelleci Memet de bu durumda olan en önemli anlatı kişilerindendir. Sevdiği kız olan Cemile'nin annesi Ümmühan'ın yalanları ve düzenbazlığı nedeniyle yanında çalışmış olduğu Osman Ağa'yı öldüren Memet, bir süre sonra oyuna getirilmiş olduğunu anlar. Osman Ağa'yla evli olan Ümmühan üvey oğlu Yusuf'la birlikte olur. Memet'in Cemile'ye aşık olduğunu bilen Ümmühan bu durumdan faydalanarak Osman Ağa'nın öldürülmesi için Memet'e yalan hikayeler anlatır. Bunun sonucunda Memet, Osman Ağa'yı öldürür. Fakat daha sonra Memet, intikam almak için cezaevinden firar eder.

İlişkisel

Aşk Anlatıda aşk konusu üzerinde neredeyse hiç durulmamış olursa da Kelleci Memet'in cezaevine düşmesinin başlıca sebebi Cemile'ye karşı duyduğu arzudur. Cemile'nin, üvey babası Osman Ağa tarafından istendiğini Ümmühan'dan öğrenen karakter onu kaybetmemek için yanında çalıştığı Osman Ağa'yı öldürmenin planını yapar. Bir gün Osman Ağa'yla odun keserken masum adamı öldürür ve cinayete kaza süsü verir. Cezaevindeyken Cemile'nin Yusuf'la evlendirileceğini duyduğunda firar eder. Kendisine oyun tezgahlamış olan kişilerden intikam almak için ve sevdiği kızın da başkasıyla evlenmiş olmasını kaldıramayan Kelleci Memet, onların peşine düşer.

Cinsellik Anlatıda karşımıza çıkan karakterlerin çoğu erkektir ve cinsellik konusu onların ağızından okura yansır. Oldukça kapalı bir toplumda yaşayan ve çeşitli noksanlıklarla mücadele eden

halkın kendisini tatmin etmenin en iyi yolu cinsel arzularıdır. Cinci Nezir gibi din istismarcıları, küçük ve düşkün olan kadınlara tecavüz eder. Hapishanedeki en büyük eksiklik ve sorunlardan biri kadın yokluğudur. İnsanları şiddete meylettiren en önemli sorunlardan biri de budur. Cezaevindeki mahkumların yaşamış olduğu cinsel açlığı en iyi anlatan karakter Şeker Emin'dir: "Akıllı ol Hatip Hoca! Dokuz Yıl!.. Dokuz yıl, yedi ay, on bir gündür, biz elimizi karı etine değdirmemişiz! Benim hastalığıma arkadaşlar inanmaz! Oysa benim hastalığımda çok meseleler var! Birincisi, bildiğin karı açlığı... Mahpus damında, karıyı, ekşi erik gibi canın çeker..."

Diğer

Gerçek ve Görünüş Anlatıdaki birçok görünenin ardındaki gerçek, olaylar ilerledikçe okurun karşısına çıkmaya başlar. Anlatının başlarında Kelleci Memet, oldukça saf ve kendi halinde bir karakter olarak görünmektedir. Çevresindeki herkese aslında masum olduğunu, cinayetin kazayla gerçekleştiğini anlatmış ve çoğu kişiyi de neredeyse ikna etmiştir. Fakat sevdiği kız olan Cemile'nin Osman Ağa'nın oğlu Yusuf'la evlendiğini öğrendikten sonra Gazeteci Murat'a bütün olup biteni anlatır. Ümmühan'dan Osman Ağa'nın Cemile'yi arzuladığını ve onu başkasıyla evlendireceğini öğrendiğinde Memet, kurnazca bir plan yapar. Osman Ağa'nın çiftelisini bir gün ona doğru uzatırken tüfek ateş alır ve Osman oracıkta ölür. Memet, anlatının başından beri masum olduğunu iddia etmiş olsa da eserin sonunda cinayet işlediğini itiraf eder.

Kişi İncelemesi

Kelleci Memet (Saf/Kurnaz)

Karakter On altı yaşında olan erkek karakter, Çankırı'nın Virankale köyündendir. Hayli fakir bir ailede dünyaya gelmiş olan Memet, cezaevine düşmeden önce biçilmiş olan tarlalardaki buğday kellelerini topladığı için mahkumlar tarafından kendisine Kelleci lakabıyla hitap edilir. Yanında rençperlik yaptığı Osman Ağa'yı kasıtsız öldürdüğünü iddia etse de altı yıllık bir ceza alarak Çankırı Cezaevi'ne yerleştirilmiştir. Esere adını veren ve temel anlatının tamamen etrafında geliştiği anlatı kişisi eserin başkarakteridir. Anlatının başlarında saf ve masum bir görüntüsü olan Memet, diğer mahkumlar tarafından hor görülür. Fakat ilerleyen anlatıda gücünü ve becerisini kanıtlayan Memet, nispeten saygı görmeye başlar. Çalışkan ve yetenekli bir kişiliğe sahip olan Memet, maruz kaldığı düzenbazlıklar nedeniyle Osman Ağa'yı öldürmüş ve cezaevine düşmüştür. Kelleci Memet; duyarlı/duyarsız, bilinçli/bilinçsiz, meraklı, maceracı/dikkatli, canlı/cansız, somut/soyut, saf/kurnaz, eğitimsiz, vizyonlu/vizyonsuz, sosyal, konuşkan, nazik/vahşi ve güvenilir/güvenilmez bir karakterdir.

Etkinlikler Yanında rençperlik yaptığı Osman Ağa'yı kasıtsız öldürme suçunda başlangıçta on sekiz yıla cezalandırılan Memet, yaş akdinden dolayı cezası altı yıla düşürülür. Hapishanedeki angarya işlerle uğraşan ve istifçilik yapan Memet, Gazeteci Murat'ın gelmesiyle birlikte sürekli olarak onunla sohbet etmeye başlar. Saflığı ve çekingenliği nedeniyle özellikle kurnaz tipler tarafından hor görülür. Kendisine diklenen Recep'le güreşe tutuşan Memet onun sırtını yere getirince diğer mahkumların saygısını kazanır. Hatip Hoca gibi mahkumlar onun güreşçi olmasını ister fakat Memet, okumak ve eğitimci olmak istediğini söyler. Murat'la okuma derslerine başlarlar ve Memet, kısa sürede okumayı söker. Zaman zaman ona günlük gazeteler okutulur. Daha sonra kumar borcu olan Cinci Nezir, Memet'in cebindeki beş liraya göz koyarak ona tenekeci dükkanını satabileceğini söyler. Bir meslek edinmek ve dükkan sahibi olmak isteyen Memet oldukça sevinir fakat aynı zamanda Cinci Nezir'e güvenmemektedir. Cezaevi müdürünün şahitliğinde aralarında anlaşan ikili beraber işe başlarlar. Cinci Nezir ona tenekecilik işini de öğreteceğini söyler. Nezir bir süre sonra dükkandaki demirleri Memet'ten habersiz satar. Satılan demirleri Memet'in çaldığını iddia ederek ortalığı ayağa kaldırır. Memet, Cinci tarafından oyuna getirilmiş ve dükkanını geri almıştır. Herkes Memet'in hırsızlık yaptığını düşünmüş olsa da onun eşyaları arasında çalıntı herhangi bir şeye rastlanmaz. Daha sonra Memet, cezaevinin yeni meydancısı olur ve çalışkanlığıyla herkesin övgüsünü kazanır. 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda kendisini babası ve halası ziyarete gelir. En şık kıyafetlerini giyerek onları karşılamaya hazırlanır. Fakat o gün Memet, hapishanedekilerden Cemile'nin Yusuf'la evlendiğini öğrenir ve bütün morali darmaduman olur. Babası ve halasını mutsuz bir şekilde yolcu eder. Daha sonra Gazeteci Murat'ın yanına giden Memet, ona hapse düşüş hikayesini olduğu gibi anlatır. Osman Ağa'nın eşi Ümmühan'ın yalanlarına kanan Memet, Osman Ağa'nın Cemile'yi istediğine inanınca onu öldürmeyi planlar. Sevdiği kız Osman Ağa'ya kaptırmak istemeyen Memet, masum adamı yanlışlıkla öldürmüş gibi gösterir. Fakat daha sonra Ümmühan'ın gizlice görüştüğü Osman Ağa'nın oğlu Yusuf'la Cemile'nin evlendirildiğini öğrenen Memet, artık yalan söylemekten vazgeçer. Bir süre sonra intikam

duygusuyla cezaevinden kaçarak kendisini aldatmış olan insanların peşine düşer. Fakat o her şeye rağmen masum olduğu konusunda ısrarcı olmuştur.

Etkileşim Anlatının başkarakteri olan Memet, bütün kişi kadrosuyla iletişim ve etkileşim halindedir. Özellikle Gazeteci Murat'la giriştiği diyaloglarda verilmek istenen iletileri okura taşır. Konuşmalarından dünya görüşü ve tinsel durumuyla ilgili detaylı bilgiler ediniriz.

ÖRNEK ANILAR

Bilinçli Bir piyango bileti alan K. Memet, parayı kazanması takdirde neler yapacağını anlatır. Yapmayı planladığı şeyler aslında devletin yapması gereken işlerdir. Halkına faydalı bir insan olmak ister: "Bilete para vuruyor da, Deli Çay'ın üstüne taştan köprü kurduruyoruz. Kışın kağnılarımıza geçit vermez, imansız Deli Çay... Köprü bitti mi, sıra pınar akıtmaya geliyor. Bizim Virankale'mizde pınar yoktur. Beyim, kuyu suyu içmekten bizim dalağımız şişer. Köyümüzün alt başına, üst başına iki çeşme yaptırmalı... Çeşme dedim de, ağaç oluklu değil, sarı burmalı... Sarp yollarımız vardır. Eğri boğazda, kağrı tekeri dönmez yollar... Gündelikçi tutar, düzeltirdim ne güzel!.. Köy gölü yaptırırdım. Bizden Deli Çay geçer ya kulak vermeli! Biz, köy gölünü, dondurmadan yaptıracağız. Dondurma, bildiğin beton... Köyümüzün damları hep topraktır. Köyümüze kiremit ocağı ister. Karşıdan baktın mı, damlarımızın kızılığı gökyüzüne kor gibi vurmali. Ekin biçen makine alırdım. Ekin biçmek köylü milletini ezer çünkü... - Birden efelenerek ensesini kaşdı -: Daha ne kaldı? Tamam! Köyün ortasına Millet Bahçesi kurulacak... Bayrağının direği minare boyunda...".

İnatçı Memet, yapmış olduğu yanlışlarda ve doğrularda oldukça ısrarcı olan bir tiptedir. Başkalarından korkuyor olsa da gizlice kendi bildiğini yapmaya devam eder: "Çeşme yalağının önüne gelince, iki yanına baktı. Yerden bir avuç çamur alıp Murat Bey'in çatalını ovmaya girişti. Sevdiği birinin aptallığına acıyarak gülümsüyor, çatalı çamurla ovduğunu Murat Bey'e göstermemek için acele ediyordu".

Ezilmiş Yıllarca yokluğun getirmiş olduğu ezilmişlik ve en yakınındaki insanlar tarafından uğramış olduğu ihanet, Memet'i oldukça yıpratmıştır: "Kelleci Memet, iri elleriyle pencere demirlerini tutmuş, kırmızı dilimi, ağzının sağ yanından dışarı çıkarmıştı. Bu duruşuyla kendini asmış bir adama benziyor, hafif kısık gözleri, biraz bükük boynu, bu benzerliği büsbütün artırıyor".

Aşağılanan Cezaevindeki diğer mahkumlar onu, saflığı ve yüreksizliği nedeniyle aşağılar: "Avrupa'nın maymuna aşılansmış heriflerinden döl alınsa, çıkacak enikler bu bizim Kelleci'ye benzer, ne dersin beyim?".

Romantik Köylüsü tarafından ezilmiş ve birçok adaletsizliğe maruz kalmış olsa da, köyüne romantik bir özlem duyar: "Köylü kısmı köydeyken de köyü özler beyim!.. Köylü olsan, şurada otururken hoplar kalkarsın da, 'Gidip dam başına çıkayım da köye bir bakayım,' dersin! Osman Ağamın oğlu Yusuf, bostan beklerken duramazdı. Saat başı, 'Ben köyü özledim arkadaş,' derdi. 'Sen de özledinse... Dolan gel, sonra da ben giderim,' derdi. Bizim içimiz istemezdi. Neden istemezdi? Özlemediğimizden besbelli...".

Gerçekçi "Suçu güçsüzlük... Bu dünyada gücün yetmedi mi, şamarı yersin!... Arkanda yiğit baban, yetişmiş dayın, emmin yoksa, her geçen seni döver! .. - Elini yanağından geçirerek ağzının ucundaki kurnaz gülümsemeyi sakladı -: Bebeler bu Güneş okulunda, beş yıl mı okurlar beyim?...".

Tutucu "Lazımdı ya... Eski yazı iyidir. Eski yazının anı şanı başka... Bizim Camii'nin imamı, namaz dualarını yeni yazıyla neden belletmez? Çünkü Kuran işlerinde eski yazı ister. Hele muskaya yeni yazı hiç gitmez".

Vefalı "Osman Ağa, bizi yanına hizmetkar almasaydı, biz köy yerinde acımızdan geberirdik! Osman Ağam, az biraz cimriydi, ama yanında çalışanları aç komazdı. " Hizmetkar kısmının öküzden ayrılığı yoktur. İkisine de iyi bakacaksın ki, sırasında acımadan işe koşacaksın," derdi. Biz hiç Osman Ağamızı domuzuna vurur muyuz? Bunca iyiliğini görüp... Çifte tüfeği kendi başına patladı".

Gazeteci Murat

(Gözlemci, Yardımsever)

Karakter Tahir, anılarında ve verdiği röportajlarda Kelleci Memet'in gerçekliğe dayanan bir karakter olduğunu vurgulamıştır. Memet'le aynı cezaevinde bulunmuş olan Tahir'i temsil eden ve onun sözcülüğünü yapan anlatı kişisi, Gazeteci Murat'tır. Bir İstanbul beyefendisi karakterine sahip olan anlatı kişisi, önemli bir ismin yolsuzluk yaptığına dair haber yazınca altı aylığına hapse mahkum edilir. Duruşu ve bilgi birikimiyle diğer mahkumlardan saygı görür. Soruşturmacı ve gözlemci yönüyle olayları aydınlatır ve verilmek istenen iletileri okura sunar. Cezaevinde bulunan karakterlerle yapmış olduğu konuşmalarda Murat, çoğunlukla soru soran ve diyaloglara yön veren isimdir. Anlatıda çok fazla etkin bir rolü olmasa da, Kelleci Memet ve diğerleriyle girişmiş olduğu diyaloglarla anlatıyı zenginleştirir. Kişilik özellikleri olarak Gazeteci Murat; duyarlı, bilinçli, saygın, meraklı, yaratıcı, ilerici, uzlaşmacı, katılımcı, dostane, yardımsever, nazik, cömert, güvenilir, hoşgörülü, dürüst, tarafsız, ciddi, dikkatli, bilge ve sakin bir tiptedir.

Etkinlikler İstanbullu bir beyefendi olan Murat, önemli bir isim hakkında yazmış olduğu yolsuzluk haberi üzerine altı ay cezaya çarptırılmıştır. Çevresinde olup bitenleri gözlemleyen Murat, mahkumların hapisaneye düşüş hikayelerini, düşüncelerini, tinsel durumlarını, köy hayatını ve dünyaya bakış açılarını dinler. Elinden geldiğince onlara yardım etmeye çalışır fakat pis işlerden de uzak durur. Kelleci Memet'in hayatını dinleyen Murat, onunla ilgili notlar tutup eşine mektup yazar. Okuyup eğitimci olmak isteyen Memet'e okumayı öğretir. Memet kısa sürede gazete okuyabilecek noktaya gelir. Memet'in babası Rufat Ağa'nın ziyarete geleceğini öğrendiğinde, Memet'in ekonomik olarak zor durumda olduğunu bilen Murat, Rufat Ağa'ya vermesi için ona para verir. İkili arasında kısa sürede samimi bir ilişki gelişir. Memet birçok konuda ona akıl danışmak ister. Hapishanedeki mahkumlar Murat'ın okuduğu gazeteler sayesinde dünyada ve ülkede olup bitenleri öğrenirler. Maddi olarak herhangi bir sıkıntısı olmayan Murat, zamanını çoğunlukla resim yaparak, kitap okuyarak ve yazı yazarak geçirir. Gazeteci Murat, diyaloga girdiği kişilerin anlattıkları hikayeleri yorumlamaz ya da onlara müdahale etmez. Onlara sadece anlatılanlar hakkında daha fazla bilgi edinmek için soru sorar. 1940 yılının 30 Ağustos gününde bayram ziyareti için Memet'in babası ve halası gelir. Murat, Memet'in şık görünmesi için ceketini ve pantolonunu ona ödünç verir. Memet aldığı üzücü bir haberden dolayı yeni kıyafetlerini değiştirir, ailesiyle fotoğraf çekilmez ve onları mutsuz bir şekilde uğurlar. Murat onun göstermiş olduğu bu tavra kızınca Memet ona neden üzüldüğünü anlatır. Memet, Osman Ağa'yı kasten vurmuş ve tuzağa düşürülmüştür. Memet hapishaneden kaçtıktan sonra Murat, onun kaçış sebebini diğer mahkumlara anlatır. Anlatı onun konuşmasıyla son bulur.

Etkileşim İstanbullu bir gazeteci olan karakter, birçok niteliğiyle yazarın temsilcisi görünümündedir. Olayların ve konuşmaların akışına yön verir, verilmek istenen iletilerin okura ulaşmasında yardımcı olur. Anlatıda oldukça edilgen bir görünümü olsa da işlevsel olarak oldukça önemlidir.

ÖRNEK ANILAR

Meraklı Gazeteci Murat'ın anlatıdaki en önemli rolü, sorduğu sorularla karakterlerin özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak ve olayları aydınlığa kavuşturmasıdır: "Şu karşıkı yol mu, sizin köyün yolu, Kelleci?".

Yardımsever Cezaevindeki mahkumlara elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışır. Masumiyetine en çok güvendiği Kelleci Memet de bunlardan bir tanesidir: "- Al şunu... Az ama kusura bakma! Benim verdiğimi babana söylemeyeceksin! Tepelerim! - Neymiş?.. Para mı? İstemezdi beyim, parayı ne yapacak? İşte bulgur aşısı... Yesin elverir! Ben cebine han parasını koydum... İstemez. Tütün parası da verdim! - Kes de yürü! Benim verdiğimi söylemeyeceksin! Sen vermiş ol!".

Düşünceli Hapishanede tanışmış olduğu insanların iyi görünümünün ardındaki vahşeti gözlemlediğinde oldukça şaşırır: "Eyfel Kulesi'ne çıkmış Alman subayları Fransız kızlarıyla kol kola Paris'i seyreliyorlardı. Hiçbirinde tüy tüs yok... Hepsi de Kelleci Memet'le sanki yaşıt... Kılıkları eski Alman ordusunun bol sırmalı Prusyalı subaylarınıninkine benzemiyor. İnce yazlık elbiseleri buruşuk... Omuzları apoletsiz, göğüsleri nişansız... Gözlükler yüzlerine miyop yumuşaklığı vermiş... Adam öldürmek şurada kalsın, tahtakurusu ezemeyecek kadar yufka yürekli çocuklar... Kelleci'nin "Bugün bayram/Bir şişe ayran" diye ders okuyuşunu duyar gibi oldu. "Demek bir yandan şımarık bebek sesiyle alfabeyle hecelerken, öte yandan adam öldürmek için demir sivriltilmiş".

Eleştirel

Gazeteci Murat katı bir gerçekçidir. Var olan koşullar içinde insanların değişebileceğine inanmaz ve şehir insanının Anadolu köylüsüne yönelik olan romantizmine katlanamaz: "Dirseklerini masaya dayayarak daldı: "Şükran başından beri pek önemsemedi bu işi... Kelleci'deki değişimleri genelleştirip bundan geniş sonuçlar çıkarmaya kalkmadı. Ayşe tersine, bunu bütün Türk milletinin üstün başarı gücüne tanık tutuyor. Evet, Doktor Münir Bey haklı... Ayşe gibiler kendilerini gerçekçi saydıkları, daha da gerçekçi olmaya çabaladıkları halde sulusepken romantik insanlar... Şükran, gerçekçilik gösterisi yapmayı aklına getirmez, öyleyken, her zaman, gerçeklerle beraberdir, arada birçok romantik görünse de..."

Yabancı

İçine düşmüş olduğu ortamı yadırgar ve insanlarda gözlemlemiş olduğu tutarsız davranışlarla tutumlara anlam veremez: "Kelleci, sanki birkaç saat önce hırsızlıktan üstü aranmamış, tokatlanmamış gibi, keyifli, kurnaz gülüyordu. Murat, bu onursuz umursamazlığı yadırgayarak, apansız kızdı, birden baskın verir gibi, sordu: - Benim pullan gördün mü, Kelleci?"

Gözlemci

"Murat, daha genççe olanın yaşını kestirmeye çalıştı. İlk günlerde çok körpeleri sayılmazsa, kadınların gençlerini yaşlılarından ayırmakta epeyce zorluk çekmişti. Artık yavaş yavaş alışıyor, yalnız genci yaşlıdan değil, oynağını doğrusundan da ayırt edebiliyordu. Sözelimi, şu karşıdaki dört karıdan kısa boylu tıksızı... Örtüsünü aralamadığı, çok da kımıldamadığı halde adamakıllı oynaktı".

Cinci Nezir

(Düzenbaz, Gerici)

Karakter

Akli dengesi yerinde olmayan genç bir kıza tecavüz etmesi nedeniyle Çankırı Cezaevi'ne atılmıştır. Eserin en kötücül karakteri olan C. Nezir, çeşitli entrikalar ve kurnazlıklarla insanları sürekli dolandırmaya çalışır. Muskacılık ve üfürükçülük yaparak insanları dini açıdan istismar eder, savunmasız bir şekilde eline geçirdiği kadınlara ve kızlara tecavüz eder, kumar oynar, afyon içer ve insanları dolandırarak onları maddi açıdan da istismar eder. Ellili yaşlarında olan karakter, hapisanede tenekeci dükkanına sahiptir, önemli günlerde fotoğraf çeker ve her derde göre muska yazar. Dönemin siyasi ortamıyla ilgili görüşlerini beyan eden Cinci, oldukça ırkçı, faşist ve tutucu bir dünya görüşüne sahiptir. Kendi kavminden ve dininden olmayan herkesin yok edilmesi ya da esir edilmesi gerektiğini savunur. Kadınlara karşı da hayli ayrımcı bir tavır sergiler. Onları aşağılar ve onlara alınıp satılabilecek bir mal gözüyle bakar. Cinci Nezir; bilinçsiz, duyarsız, vicdansız, dizginsiz, güvenilmez, düzenbaz, tutucu, ırkçı, yalancı, kanunsuz, cimri, kaba, bencil, takıntılı ve korkak bir tiptir.

Etkinlikler

Akli dengesi yerinde olmayan bir kıza tecavüz ettiği için hapse atılmış olan Cinci, uzun zamandır Çankırı Cezaevi'ndedir ve serbest bırakılmasına az bir zaman kalmıştır. Cinci'nin en önemli geçim kaynakları; muskacılık, üfürükçülük, kumar, tenekecilik ve fotoğrafçılıktır. Şeker Emin'le birlikte iş yapan Cinci, gardiyanlara rüşvet vererek hapisanede yasadışı işler yapar. İnsanlara sürekli kendisini över ve insanüstü güçlerinden bahseder. Hatip Hoca gibi karakterler onun yaptığı işleri ve söylemlerini alaya alsada, hurafeler ve batıl inançlar köy halkı arasında oldukça rağbet görür. Rufat Ağa'yla birlikte seferberlik döneminde birlikte savaştığını iddia ederek Kelleci Memet'e yavaşır. Kumar borcu olduğu için ona dükkanını oldukça makul bir fiyata satacağını söyler. Memet'in cebindeki beş liraya gözünü dikmiş olan Cinci, gardiyanlarla anlaşarak Memet'i tuzağa düşürür. Dükkanını ona satmış gibi gösterir ve dükkandaki demirleri sattıktan sonra bunları Memet'in çaldığını iddia ederek Memet'i oldukça müşkül bir duruma düşürür. Fakat daha sonra Cinci'nin çevirmiş olduğu entrika Bekir Usta tarafından ifşa edilir ve Cinci'nin foyası ortaya çıkar. Cinci Nezir; işlemiş olduğu suçların hiçbirini kabul etmez, insanlara kendisiyle ve başkalarıyla ilgili sürekli yalan söyler, insanlara kendi ulviliğini kanıtlamak için sürekli hurafeler anlatır, her derde göre işe yaramayan muskalar yazar, kadınlara karşı ayrımcıdır, başka milletlere ve dinlere karşı da ayrımcıdır. Cumhuriyet döneminde yapılmış olan devrimlerin tam tersi olan bir siyasi ve toplumsal düzen ister. Ona göre kadınların oy vermek hakkı kaldırılmalı, memleket yabancı kana sahip olan insanlardan temizlenmeli, modern okullar kapatılmalı, tekke ve zaviyeler açılmalı, muskacılar itibar sahibi olmalı, eski eğitim sistemine dönülmeli ve şapka kaldırılmalıdır. Cinci, 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda Memet ve ailesinin fotoğrafını çekeceksen Memet'in vazgeçmesiyle bunu yapamaz. Memet hapisten kaçarken Cinci'nin terzi makasını kullandığı için Cinci, suç ortağı muamelesi göreceğinden endişelidir.

Etkileşim

Eserin kötücül karakteri en az başkarakter kadar anlatıda etkin bir rol oynar. Kötülüğün temsilcisi olan karakter hapisane ortamında düzenlenen entrikaların nasıl gerçekleştiğini

anlamamızda oldukça önemlidir. Dünyaya olan bakış açısı ve tinsel durumuyla okura birçok ileti verilir. Anlatıdaki bütün karakterlerle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

İrkçi Devletın ve halkın başına gelen bütün sorunların müsebbibi olarak Türk ve Müslüman olmayan ahaliyi görür. Dünya görüşü oldukça ırkçıdır: "Dinle Hatip Hoca, Osmanlı vaktiyle işleri gayet gevşek tuttuğundan Türk'ün içine gâvur tohumu karışmıştır. Neye şaştın?.. Evet, bizim içimize bunca zamandır, gizli din taşıyan gâvur döllerı girmiş Hatip Hoca. Bizim avanak milletimize sorsan, 'Memur takımı tam rüşvetçi,' der. Gözünü aç, bu lafların yalanı yok, yanlışı var, memur takımın kanı temiz olanları aılıktan geberseler, rüşvet almazlar. Çünkü kurban olduğum Türk kanı bırakmaz. Rüşvetsiz iş görmeyenler, gizli din taşıyan gâvur döllerı bir, bir de kanı katıklı olanlar...".

Ayrımcı Cinci'ye göre kadınlar akılsız canlılardır. Hatta alınıp satılan herhangi bir eşyadan ya da hayvandan farksızdırlar: "(...) Bu senin Cinci, mahkemeye gidip karşısında karı yargıcı görünce, 'Oh kurtuldum,' diye sevinmiş, beyim... Geldi ki, şıkır şıkır oynuyor. 'Nedir?' dedik. 'İşim karı yargıca düştü. Beni çıktı sayın,' dedi. 'Nereden bildin?' dedik, 'Karılığında bildim. Karı kısmının saçı uzun, akli kısa olur,' dedi. 'Peki, sana ne sordu, karı yargıcı?' dedik. 'Hiç... Boş laf... Akli ermediği şundan belli ki... Geçmişimizi sordu,' dedi".

Yalancı Memet'e tenekeci dükkanını satarmış gibi yapar ve onun beş lirasını alır. Daha sonra Cinci, onun dükkandaki eşyaları çaldığını iddia ederek ortalığı ayağa kaldırır ve dükkanı sattığını inkar eder: "Neeee!.. Ne satması!.. Aman komşular, benim yirmi kaymamı çaldıktan başka dükkanıma sahip çıkıyor öyle mi? Bırakın yahu! Bırak dinini seversen Şükrü Usta!.. Bırakmasan da boş!.. Şart olsun ben bu iti...".

Sahtekar Hatip Hoca, onun ve Topal İsmail'in ulviliğiyle dalga geçince Cinci, çeşitli yalanlarla kendisini ve Topal İsmail'i savunmaya başlar: "Yahu Tahir Efendi... Bu Hatip Hoca denilen akılsız, bugün canına mı susadı? Hırsızlıkta yedi köye namlar salmış, yiğit İsmail'imizle gönül eğlemeyi nasıl göze alabiliyor? Yanılmaktasın Hatip Hoca, Yamören'in aksak İsmail'ini küçümsemekteysen kötü yanılmaktasın! Herif bunca zaman bizden cincilik dersi aldı. Burada söylediklerini, Yamören gibi yerden duyar. Senin gömüdeki altınları çıkarır da ocağını söndürür. Benden sana öğüt... Topal İsmail'in ötesini berisini kurcalama...".

İstismarcı Karşısına çıkan her durumu fırsata çevirip kendi lehine kullanmaya çalışır. Yalan söylemekte ustadır: "Duydun ya oğlum Şeker! . . Biz, Alaman'ı, Allah'ın izniyle, iyi biliriz. Alaman'ın aklından geçeni, sen bana soracaksın, ben de sana bir yıl sonra göstereceği hünnerleri birer birer anlatacağım. Aklına yaz! Yakında Alaman'ın Hitler'i iki tümen paraşütçü de bize indirecek. . . Biz bunun düşünö görmüşüz! Geçen gece tazedden aptes aldıydım da Kuran'a sarılıp düşe yattıydım! Sen bu Gavur Hoca'nın kan gibi sırtmasına hiç aldırma! Gecenin karanlığında kuzeyden bir gürültü koptu düşümde... (...)".

Sapık "Dur Cinci oğlum ... Sen sırat köprüsünün başında, bitli yakarı, deli kızın elinden kurtar da, gerisi kolay... Deli kız, köprü başında, bunca Müslümanın içinde, Allaha ne diyecek bakalım? Buranın kan yargıcına dediğini diyecek... Eteğini karnına kadar sıvayıp, gömgök ettiğın etlerini gösterecek de, " Hallerime bak, kurban olduğum Allah, şu hallerime bak!" diye mahşer meydanını inletecek...".

Demagog "Vay başıma!.. Bu rezil terzi her "göçmen kızı" lafıyla Müslüman boynu vuracaksa işimiz iş... Peki, bu göçmen kızı nasıl bir bela, hey Allah!.. Bizim Çankırı toprağıımıza, o gün bugündür, gezgin pazarcıların uğramadığı yetmiyor mu? Bu kaltak, burada hiç mi boynu doğru adam bırakmayacak? - Başını salladı -: Aman ben suçu hep kendimde bulurum!..".